

ко желимо да листу чудних судбина привредних гиганата Србије почнемо са Заставом из Крагујевца морамо се вратити више од три деценије уназад - у време успона Милошевића и амбасадоровања господина Иглбергера. Овај други је битан јер је уложио своје приватне паре у пројекат Југо-Америка, а овај први јер се без њега тако велики посао није могао ни замислити, а камоли реализовати. Идеја је била генијална. Понудити пристојан, мали, јефтин аутомобил тржишту САД. Имајте у виду, тада још нема ни Кинеза, ни Корејанаца, ни Бразилаца; нема никог са сличном понудом.

Посао креће помпезно. Када је први контингент аутомобила стигао у луку, лично су га дочекали скоро сви власници највећих дилерских мрежа у Америци. Дошли људи да се увере да ли "то", за те паре, уопште личи на ауто. За ондашњи амерички стандард, ето супер поклона кућној помоћници за њен рођендан. Зато нам људи рекли: Ми "ово" можемо да продамо колико год ви можете "то" да произведете! И, кренула производња, али "посао пук'о" врло брзо. Кажу, највише зато што је завршна обрада (монтажа) била лоша. Мајстори у Крагујевцу знали, па заборавили, како се "то" квалитетно прави! А, нико никад није дао одговор на питање: Је ли прво пук'о посао, па пријатељство двоје горе поменутих људи, или обратно? За првог се добро зна шта је с њим даље било, али за другог се мање зна да је после био заменик државног секретара САД и саветник Џорџа Буша старијег за Југославију у доба њеног распада. Нема доказа за сумњу ни у чију објективност, али је чињеница да смо земља у којој је човеку пропала животна уштеђевина. Да даље не улазимо у високу политику, вратимо се на тему и на још један занимљив детаљ. Амерички синдикат радника запослених у аутомобилској индустрији, тада најмоћнији, већ је на почетку посла припремио тужбу против увозника аутомобила из Југославије. Тражио је забрану увоза тих аутомобила у САД по основу нелојалне конкуренције - због израбљивања радника у фабрици у Крагујевцу (мизерне плате)! Ето, како је био безвезан тај посао (са којим се ми у Србији и дан данас спрдамо), да су се они тамо спремали да се од конкуренције бране на све могуће начине. Но, живот је ишао даље, па је и фабрика у Крагујевцу таљигала даље како је знала и умела. Застава је била тешко болесна, али је још увек личила на фабрику аутомобила.

Застава, Бор, Сартид – има ли краја брљотинама?

Пише: Коста Драганић
четвртак, 02 август 2012 07:06

Када је дошао Пети октобар могла је да буде први пример уласка моћних иностраних компанија у демократску Србију. Причало се да је све спремно, да познати произвођач аутомобила чека. Али, шта? Гаранцију да ће у наредних пет година царинске стопе за увоз нових аутомобила у Србију остати непромењене. Проценили су да им толико временске заштите треба да Заставу подигну на ноге и начине конкурентном. После тога - равноправно. Може увоз осталих и без царине, како год држава сматра. А, шта је држава по том питању урадила, односно шта није, зна се.

А, шта имамо сад? Најблаже речено, нејасну ситуацију. Нејасно је колико је Србија уложила у ново заједничко предузеће и колико ће и којим темпом добијати за узврат? Једино је очигледно да су разни људи у разним временима, свесно или несвесно, услед нестручности или с намером, начинили велику штету и Застави и привреди Србије.

РТБ Бор је, у својој бранши, био џин светских размера. Преко 20.000 упослених радило је по највишим нормама. Карактерисали су га доследна примена струке (властита традиција плус сопствени институти) и врхунски стандард и заштита запослених. Сопствено спољнотрговинско предузеће и директно присуство робе на Лондонској берзи метала били су доказ тржишног начина пословања. А, онда су дошле санкције и диву поломиле једну ногу. И то не санкције саме по себи, него санкције у пракси наших нарави, нашег (не)знања и нашег (не)морала. У Извештају о пословању РТБ Бор за период до 30. септембра 2000. године, тадашње руководство указује да за неколико првих месеци по увођењу санкција не постоји извозна документација! Каже да су санкције почеле, а њима је речено (од стране државе) да се сналазе како год знају и умеју. Пошто су извозили тајно, нема документације. Тек касније су осмишљене методе за евидентирање извозних послова, али за тај почетни период нема евиденције. Но, живот је ишао даље, па је и РТБ Бор таљигао даље како је знао и умео. Кад је дошао Пети октобар, Бор је био тешко болестан, али је још увек личио на оно што и пише испред његовог имена. Међутим, чим је почела приватизација у Србији, том џину је сломљена и друга нога. Један од највећих системских проблема приватизационог процеса (не само код нас) је обавеза практичног мировања фирме од почетка поступка до дана продаје. Да би се спречиле злоупотребе, таква фирма не сме да има отуђење имовине, ни хипотеке, а самим тим ни велике инвестиционе захвате. Рудник који не иде у развој,

Застава, Бор, Сартид – има ли краја брљотинама?

Пише: Коста Драганић
четвртак, 02 август 2012 07:06

сигурно пропада. Морате већ данас да припремите рудно тело да би сутра имали шта да копате.

Планови оперативних истражних радова (или како их све већ рудари зову) извршавани су са свега 10-20%. Уместо да баш зато приватизација РТБ Бор буде хитно спроведена, отезало се у недоглед. Говорило се да не треба журити, да се не направе грешке. И, онда је коначно дошао први тендер. Победила је фирма из Румуније. Кад је требало да се уплати новац, пријавили су да имају проблеме. Да се документација коју су добили не слаже са стањем на терену до ког су дошли увиђајем. И почела је спрдња с њима, коју је неко добро подгревао. Најјачи адут циничним коментарима био је: Они, бре, мањи од нас, па да нас купе, где то може!? А, може, зашто да не може! Само то народу нико није рекао. Здрава мања фирма може да купи неуспешну већу, јер је банка спремна да способном менаџменту (те мање фирме) повери новац на оплодњу. Изгледа да су Румуни, у конкретном случају, изгубили поверење банке (које су претходно имали) кад су захтевали промену количине новца услед нетачне првобитне документације. Други тендер је прошао још горе. Победила је фирма из Аустрије која, чини се, није никад ни имала затворену финансијску конструкцију неопходну за намицање новца за куповину. Ни то није ништа неуобичајено. Постоји тактика да се прво има нешто конкретно (рудник у власништву), па онда на рачун тога да се скупља новац. Овде је неуобичајено само то што смо ми сами до бесвести пролонгирали све могуће постојеће и новопостављене рокове. Силно време је опет протекло. О, потом расписаном трећем тендеру (за избор стратешког партнера) није вредно трошити много речи. Како је био расписан (формулисан) тако се и завршио.

А, шта имамо сад? Чудну идеју да ми РТБ Бору правимо топионицу. Шта сутра? Морамо да га приватизујемо. Где у закону о приватизацији пише да је РТБ Бор изузет од тог истог закона и рокова? Цину коме су поломљене обе ноге, да би опет био врхунски атлетичар, преписујемо трансплатацију срца? Једино је очигледно да су разни људи у разним временима, свесно или несвесно, услед нестручности или с намером, начинили велику штету и РТБ Бор и привреди Србије.

Сартид је до Петог октобра већ био урнисан мегаломанским амбицијама (куповина "Југометала" - дужник купио повериоца!) и недовољном пажњом у стратешкој делатности (извозу печурака и увозу телевизора под паролом – од овог се живи!). Но, живот је ишао даље, па је и Сартид таљигао даље како је знао и умео. Кад је дошао Пети октобар, Сартид је био тешко болестан, али пећ је била упаљена. О самом чину његове продаје написано је много тога. Цена 23 милиона долара. Можда је чак и реална, због дугова. Али, без дугова? Толика челичана, потпуно чиста, без икаквог оптерећења, за толицне паре? Држава ћути о томе ко ће (она сама, ко би други) и одакле да намири постојеће дугове Сартида. Одмах стиже нова афера. Конзорцијум иностраних банака потезе дипломатске канале да нас (државу Србију) опомене да је Сартиду дат кредит од 100 милиона долара и да дужник не може тек тако да испари. Тражи да се зна, ако нови власник није у обавези, ко враћа кредит? Нови газда Сартида се за то време устоличио и од тад не затвара уста хвалећи самог себе и своје пословање. Те, највећи извозник (а, и до $\frac{3}{4}$ одмах троши на увоз), те пример друштвено одговорне компаније, те ово, те оно. Ми сви срећни и задовољни, док не пуче брука по селу. У дуговима су до гуше! Држава им, да би спасила железару (?), пружа руку спаса и откупљује исту за симболичан долар (можда је и цео евро, нисам сигуран). Поставља се питање нових дугова! Колико смо дужничких обавеза тиме преузели? Ништа, 1 милион, 35 милиона, 150 милиона, 440 милиона или близу 600 милиона? Долара или евра, свеједно. За дојучерашње власнике се зна. Њихов боравак у Србији може се описати речима: дошли, били, јели, пили, па отишли. Ако су тачније ове задње бројке, испашће још да су овде имали бесплатну радну снагу (наплатили кроз дуг то што су дали за плате).

Али, шта ми сад имамо? Још један преврућ кромпир. Сартид је "опет наш" постао у јануару. Онда смо се мало забављали па као преговарали са самим собом и синдикатима, и тек у априлу расписали тендер за новог стратешког партнера. Рокове смо од тад три пута померали. Тренутно, чекамо 10. септембар. Није јасно зашто то време нисмо искористили да бар урадимо рачуницу дуговања. Једино је очигледно да су разни људи у разним временима, свесно или несвесно, услед нестручности или с намером, начинили велику штету и Сартиду и привреди Србије.